

غرب زدگی ناصرالدین شاه و تغییر چهره شهر تهران

۲۲ تیر ۱۴۰۱ ساعت ۱۲:۲۳

«فلوگون رافائل» سیاح اروپایی در سال ۱۲۶۷ ق (۱۸۵۶ م) نوشته است: تهران شهری زیبا، رنگین، نیک و دلنشین ... عمارت و کاخ هایش مستحکم و عالی و خانه‌هایشان همچون سایر بلاد ایران از خشت. در کل، شهری است با آیین و قلعه اش متحصن و متین. بنایش محکم و خندق‌هایش ژرف و قعیر ...

فرنگ مآبی و غرب زدگی برخی از شاهان قاجار و پهلوی باعث دگرگونی خاصی در فرهنگ معماری کشور شد و کالبد شهری را در ایران به شدت تغییر داد. از همین رو سفرهای ناصرالدین شاه به اروپا تاثیر بسیار زیادی در این راستا گذاشت و بناهایی به شکل معماری اروپایی در تهران و دیگر شهرهای کشور ساخته شد. سیاحان اروپایی دو نظر مختلف درباره معماری ایران در زمانه ناصرالدین شاه دارند که اولی به ابتدای حکومت ۵۰ ساله وی و دومی به زمان پس از سفرهای وی به فرهنگ باز می‌گردد. «فلوگون رافائل» سیاح اروپایی در سال ۱۲۶۷ ق (۱۸۵۶ م) نوشته است: تهران شهری زیبا، رنگین، نیک و دلنشین ... عمارت و کاخ هایش مستحکم و عالی و خانه‌هایشان همچون سایر بلاد ایران از خشت. در کل، شهری است با آیین و قلعه اش متحصن و متین. بنایش محکم و خندق‌هایش ژرف و قعیر ...

اما در دوره ناصری که از سال ۱۲۶۴ به تخت تکیه زد معماری تا حد زیادی در ایران تغییر یافت تا جایی که «یاکوب ادوارد پولاک» دیگر سیاح اروپایی می‌نویسد:

«در تهران دوره ناصری، تنها میدان قابل ذکر و توجه سبزه میدان است که سنگفرش است و دور تا دور آن دکان های زیبا و صاف و ایوان احاطه شده است ... عمده ساختمانها، حتی بنایی جدید که به دستورشاه قرار شد در حیاط اول ارگ (برای همسر سوگلی خود بسازند)، دارای کلیه نواقصی است که در معماری جدید ایران مشهود است. ستون هایی که روی آن گچ مالیده اند سست است و نازک. پله ها تنگ و با شیب تند، پنجره های بسیار، درها و شاه نشینها و طاقچه ها و بالاخانه ها و بالکن ها، انسان را به یاد خانه های مقوایی می اندازد که با کوچکترین بادی فرو می ریزد.»

وسعت این فضای شهری در دوره قاجار محدود و معمولا شامل یکی چند خیابان حوزه ارگ و بازار می شد. اولین خیابانهایی که در شکل شهرسازی جدید و به شیوه خیابان های اروپایی در تهران احداث گردید عبارت بودند از: باب همایون، سردر الماسیه، ناصریه، لاله زار، امیریه، چراغ برق، علاءالدوله و بهارستان که بعد از توسعه تهران به ۱۲ دروازه و براساس نقشه جدید زمان ناصرالدین شاه بود. این نقشه جدید حاصل سفر فرنگ شاه بود که به دستور وی و با همکاری مهندسان خارجی تهیه شد. براساس این نقشه جدید، میرزا عیسی خان وزیر مأمور شد که برج و باروهای دوران شاه تهماسب را در هم کوبیده و برای تهران خندق و دروازه های جدید بسازد.

منبع: مصطفی کیانی، معماری دوره اول پهلوی، ص ۱۷۴، ۱۳۸۳.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۴۸۸۲۳/تهران-شهر-چهره-تغییر-شاه-ناصرالدین-زدگی-غرب>